ئەم سێ شیعرەم خوێندەوە ... لەتیف بڕوار

....

جوانی ماڵپەری سەنگەکان لەوەدایە کە موفاجەئەی لەلایەو لەپڕێکدا ناوی شاعیرانی وا دێنێتەوە یادو بەرهەمەکانیان پێشکەش دەکات کە سەرسامان دەکەن بە بێدەنگییان، بۆ نموونە شێعری (میری مەرەکەب) ... ئەمین بۆتانی، کە وەك دیاری بۆ گیانی عەبدلغەنی بۆتانی نووسیویەتی، بەشێکی یادەوەریی جوانی خۆیانە، بەشێکی تری باسی جوامێری ئەو خامە بەدەستە کوردپەروەرە دەکات، بەشێکیشی ئاخ و حەسرەتەکانی شاعیرن کە لەگەڵ خەمەکانی رەحمەتی (غەنی) دا یەکدەگرنەوە، بەڵام ئەوەی جێی باسە لێرەدا و سەرنجی خوێنەر رادەکێشێت توانای شاعیرێتی شاعیر ئەمین بۆتانییە، کە زۆر قەشەنگ و داهێنەرانە وێنە شیعرییەکانی داهێناوەولەمەشدا چاوی لەکەس نەکردووەو خۆماندووکردن و هزرکردنیشی تێدا دەخوێنرێتەوەو هەڵهێنجراوی زادەی بیرو ئەندێشە شیعرییەکانی خۆیەتی وەك دەڵێت:

هەرچی هێلکەی فڕین هەیە
دەیگرنە بەرسیلەی مراز.

لێرەدا وێنەیەکی قووڵی شیعری پەلکێشی مانایەکی تازەمان دەکات بەوەی دەزانین کە باڵندە لە هێلکەیەو دەفڕێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە نەتروکاوی ئامادەین بیگرینە دارمێوەکان کە بەرسیلەیان پێوەیەو پاشتر ترێمان بۆ دەگرن، هەم هێلکە نەتروکاوەو هەم بەرسیلە پێنەگەیشتووە، ئەمەش پەلەکردن وناکامڵی دەردەخات لە پێناو گەشتنە ئامانج کە بێگومان کەسانێك بەو جۆرە تێدەکۆشن.

....

یان لە بەشێکی تردا دەڵێت:

لەتەك سەبەتەی چاوەڕوانیی
خەریکە مێوژی ئەمەل دەڕسکێ؛

چەند جوانە بردنە لای سەبەتە بۆ چاوەڕوانی، ئەمە وێنەیەکی شیعریی داهێنەرانەیەو خوازەیەکی تازەیەو شاعیری تری پەی پێنەبردووە، مێووژیش لێرەدا مێووژی ئاسایی نییە، بەڵکو ئاماژەیە بۆ پێگەیینی هیواو بەڵکو لایرەدا وشك بوونیشی قۆناغی دوای کامڵبوونە، کە دەگەڕێتەوە بۆ بەرسیلە کە پێشتر شاعیر باسی کردو پەیوەندییەکی جوان پێکەوەیان دەبەستێتەوە. یان کە پاشتر دوو پارادۆکس لە یەك کۆپلەدا کۆدەکاتەوە وەك: (زەهری گومان) و (شەکری یەقین)،

. . ..

لێرەدا دەتوانین بڵێین هەرچەندە ئەم کۆپلەیە وەك لاواندنەوەیەك وایە و تاڕادەیەك سادەیی و پیاهەڵدانی کەسی پێشکەشکراو دەردەخات و هەر ئەمەشە ئامانجی شیعرنووسین بۆ کەسێك یان مەسەلەیەك یان ڕووداوێك ؛ کە تیایدا هەر زەقکردنەوەی ئەو بابەتەیە، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا رەوانبێژی و ئیستاتیك بەهێند گیراون و ببینن چۆن کاسەوکەوچك کە هۆکاری تێربوونی برسییە و بە هۆی دادپەروەرییەوە ئەو یەکسانییە دێتە دی، لێرەدا وەك زۆر لە نەهامەتییەکانی میللەتی کورد هێزی شەڕ کاولی دەکات و ناهێڵێت بەرقەرار بێت تا مرۆڤەکان بە ئاسوودەیی و یەکسانی ژیان بکەن، لەگەڵ ئەمەشدا دەیتوانی (فەقیری بکات بە هەژاریی و ئەمەل بە هیوا) و بەڵام هێشتا سادەیی و ڕەکیکی لەم کۆپلەیەدا دەردەکەوێت، جگە لەوەی دەبوو بینووسیاه (ئەو هەموو فەقیرە)نەك ئەو هەموو فەقیرییە) چونکە لە دەربڕیە ڕاستەکەی زماندا ئەوە فەقیرە کە دەخەوێت نەك وەسفی فەقیریی.. بەڵام ئەم سەرنجە بچووکانە توانای شاعیرێتی شاعیر ناشارێتەوە.

کاسە و کەوچکی عەدالەت
بە سەمای ئەهریمەن
ورد و خاش..
ئەو هەموو فەقیری یە
چۆن خەوی لێ دەکەوێ غەنی؟!،
لە هیچی بەلاش.
بڵێ من خەریکی نووسینم؛
کاتم نیە بۆ خوێندنەوە!!!؛

....

لەم کۆپلەیەی خوارەوەشدا ئەو ئامانجەی پێشتر شاعیر باسی لێوەکردو لای کەسی پێشکەشکراو جێی گرنگی بوو لێرەدا زیاتر بە شێوەیەکی زەق و ڕوونتر دەخرێتە ڕوو و خوێنەر بەرچاوی ڕوون دەبێت کە کرۆک و سەبجێکتی شیعرەکە دەربارەی چییەو هەروەها بەبەشێك لە ژیانی (غەنی) ئاشنا دەبین و لەگەڵ ئەمەشدا شاعیر کارامانە توانیوویەتی دەست بە بەلاغەی زمانەکەیەوە بگرێت و هێندە نزمی نەکاتەوە هەر وەك قسەی ڕۆژانە بخوێنرێتەوە، ببینن چۆن لە کۆتاییدا چەند جوان ئەو بەرز دەکاتەوەو تیشك دەخاتە سەر بەشێك لە موعاناتەکانی کە باسی (سەرو هەندرێن) و (قاچ و سەفەر) دەکات:

پێم بڵێن کورد چی بەسەر دێ؟
کوا تەعقیبی خەبەری کورد لەوێ؟!
ئەو لە مووسڵ
داد و بێدادی بوو

بەدەست وادی حەجەر و دیجلەوە،
هەمیشە
سەری لای هەوری هەندرێن و
قاچەکانی لە نێو گیرفانی سەفەر،

لە راستیدا ئێمە شاعیری باشی ناو ونمان هەن و جارجار لێرەو لەوێ بەرهەمێکیان دەردەکەوێت و ئێمە وەك خوێنەری شیعر بەدوای ئەو دەنگانەدا دەگەڕێین و ئاواتەخوازین ئاوها داهێنەرانە بنووسن و رەسەنایەتی بۆ شیعری کوردی بگێڕنەوە، بەڵام لێرەدا ئەو پرسیارە جارێکی تر خۆی زەق دەکاتەوە کە وەکو رەخنە لە (بونیاتگەریی)گیرا بەوەی ئایا چۆن دەق لە هەموو هۆکارێکی دەرەکی دابڕێین، ئەی چۆن لێرەدا دەتوانیین بە تەواوی لەم دەقە تێبگەین گەر نەزانین مەبەستی شاعیر لە(عەبولغەنی بۆتانی) کێیەو چۆن ژیاوەو چ کەسایەتییەکی هەبووە؟ چ پەیوەندیی و کاریگەریی لەسەر شاعیر بووە کە بووەتە هۆی ئەوەی شیعری بۆ بهۆنێتەوەو لە یادی نەکات.

....

دووەم شیعر کە لەسەری دەوەستین : " پێساپۆرتی سێفۆرێکی نامۆ " … شەونم زەندی یە، ئەم شاعیرەش دەنگێکی بزربووەو تەنانەت گرنگترین پرسیار لە دوای خوێندنەوەی شیعرەکە لای من دروست بوو ئایا بۆچی دوای 20 ساڵ ئەم شیعرەی بڵاوکردەوە؟ ئایا مانای وایە بابەتی شیعرەکە هێشتا گەرموگوڕە کە موعاناتەکانی ئافرەتی کوردە لە کۆمەڵگای کوردیدا و ئەوسا نەیتوانیبێت بڵاوی بکاتەوە یان ڕێگر لەبەردەمیدا هەبووبن؟ یان شاعیر دەیەوێت وەك یادگارییەك و بۆ حەزو ویستی خۆی ئەو ئەرشیفە هەڵبداتەوە، یان چی تر شاعیر ئێستا شیعر نانووسێت و شانازی بەو شیعرانەوە دەکات؟

بابەتی شیعرەکە باسی یاخیبوونی ئافرەت دەکات لەو قەدەرانەی بەسەریدا دەسەپێنن، بەڵام زمانە شیعریەکەی جارجار دەبێتە دروشم و سادەبوونەوەو نائیستاتیکی، بەڵام وێنەی جوانی بەکارهێناوە هەرچەندە زۆر سەرنجڕاکێش و تازە نین، وەك دەڵێت:

بۆ دیار تێرمی هیواکانتا
فرمێسکی سوور هڵدڕێژی

بەڵی هیوا نابەرجەستەیەو تەرم بەرجەستەیەو ئاوهاش وێنەیەکی شیعریی تێکەڵ لە واقیع و مەجاز دێتەگۆڕێ، هەرچەندە زۆر نوێگەری لە خۆ ناگرێت و بێهیوایی لە ناخی گوڵگردا دەڕوێنێت بەڵام هەوڵێکی شاعیرانەی جوانە بۆ گۆڕانەوەی شکڵ بۆ شیعر.

ئەو ئاوها لەم دەقە شیعریەیدا دەست پێدەکات:

دێنگێك لێ ناخێوێ : " ئێوارێیێکی نامۆیێو" ،
هێموو شتێ لێ بێر چاوتا .. نامۆ دیارن …

هەر خۆتی و
لە نێو چوار دیواری ژوورەکەتا …
بۆ دیار تەرمی هیواکانتا
فرمێسکی سوور هەڵدەڕێژی …و
هێدی هێدی …
بۆ سەر ئەم تەرزە مەرگەت …
چرکەکانی کاتژمێری عومری بەهار نەدیوت …
دەژمێری و میلی کاتژمێری ژوورەکەت …
بە ئاوازە خەمناکەکەی ناخت
هاوبەشی ئەم خەمەتە …
....

گەر تەماشایەکی ئەم کۆپلەیەی سەرەوە بکەین دەبینین لە دوای پیاچوونەوە دەتوانین زۆر زاراوەو دەستەواژەی زیادەی لێ لابەرین و پتەوترو تۆکمەتری بکەین و هەمان ماناش بگەیەنێت، جا ئەمە کاری شاعیرەکانە کە چەندان جار بە شیعرەکانیاندا بچنەوەو یان نیشانی کەسی شارەزاتری بدەن و گوێ لە ڕێنماییەکانیان بگرن، لابردنی (دەنگێك لە ناخەوە) شتێکی باشە جونکە هیچ سوودێکی نییە لەوێدا، بەڵکو ئەو دوو دێرەی دوایی وتەی ناخ نین بەڵام واقیعێکن کە دەبینرێت، 2 جار وشەی نامۆ بەکارهێنانیش لە دوو دێڕدا خزمەتی پتەوکردنی زمانی شیعر ناکات، پاشتر ئەوە دەربڕینێکی نادروستە کە دەڵێت: (بەسەر ئەم تەرزە مەرگەت) دیارە هەڵەی ڕێزمانی تێدایەو بەرەنجامیش مانایەکی ئەوتۆ نابەخشێ، هەرچەندە رەنگە خوێنەر بزانیت شاعیر مەبەستییەتی چی بڵێت! دواتر ئەم رستە درێژە تاقەتپڕوکێنە زیاتر بە داڕشتن دەکات و هیچ جوانیەك بە شیعرەکە نابەخشێت و هیچ هونەرێکی دەربڕین و زمانی تێدا نادرەوشێتەوە، بەڵکو وەکو گێڕانەوەیەکی ناهونەریی وایە:

چرکەکانی کاتژمێری عومری بەهار نەدیوت …
دەژمێری و میلی کاتژمێری ژوورەکەت …

لەپاشتردا زیاتر پەیامی شاعیر روون دەبێتەوە کە ئەو بەدوای جوانکاریی شیعریدا نەگەڕاوە هێندەی هەوڵی ئەوەی داوە پەیامێك لەژێر ناوی شیعردا بۆ خوێنەرانی سادەی هاوڕەگەزی خۆی بنووسێت و هانیان بدات تا گیانی جورئەت و ئازایەتییان تێدا بخولقێنێت، دەشکرا ئەم بابەتە بە گوتارێکی مەنتیقی و سۆسیۆلۆژی دابڕێژرێت و زۆر جوانتر [illegible]شنی بە ئەو خوێنەرانەش بدات کە هەنگاوەکانی دەستپێکردن بەو گۆڕانکاریی و یاخیبوونە چۆن دەبێت و چۆن تەنانەت دەتوانن ڕێکخراوە دروست بکەن و چالاکی جۆراوجۆر بۆ ئەم مەبەستە ئەنجام بگەیەنن و رابگەیەنن، تا دوا هەناسەی شیعرەکە ئەم خاڵە لای

شاعیر جێی مەبەست دەبێت و هەرچەندە سەرەتا بە گوتەی ناخی خۆی دەست پێدەکات، بەڵام ئاوها کۆتایی پێدەهێنێت:

..…………………

چ سەردەمێکە " کچی ناسەر "
لێ یا خی بوون … بسڵمییەوە ؟
گەر ئێمەش یاخی نەبیت …
سبەی بێ شک …نامەتر دەبیت …

……………

ببێ بێ دەنگ …
بێ زریانی تووڕەیی …
دنیا پڕکە بانگی سەربەستی
ورە بەرز … هەنگاو بنێ ….
ببێ بێ ڕەنگ …
بێ " نیگای خۆرێکی گەش "
شەوی تاریک ڕاو بنێ .

ئێمە دەخوازین ئەم شیعرانە بەرواری تازەیان لەسەربووایەو نوێبوونەوەی ئەم زەمەنە تازەیەی لەخۆ بگرتایەو بە زمانێکی هونەری بڵندتر بنووسرانایەتەوە، بەڵام ئیتر ئەو پرسیارە هەر لای شاعیرە کە خۆی وەڵامی بداتەوە ئایا هۆکار چییە لە گەڕانەوە بۆ ئەو مێژووانەی لەسەر شیعرەکان نووسراون، دواجار هەر ئومێدی سەرکەوتن و پێشکەوتنمان لە دەست دێت بە ئەو خانمە بەڕیزە بڵێین و هەروەها هەموو ئەوانەی دەیانەوێت بنووسن و هەنگاوی پێشکەوتن هەڵبنێن..

.……………………

سیهەم شیعر : (وێنە شیعری نوێ) … سمکۆ محەمەد ، ئەم شیعرە زیاتر کاریگەریی زمانی رۆژنامەگەریی لەسەرە، دەربڕین و شێوازەکەشی زیاتر بە گوتەی نەستەق و حیکمەت دەچێ وەك لە شیعرێکی هونەریی کە یەکێتی بابەتی تێدا رەچاوکرابێت و گرنگییەکی ورد بە دەربڕین و خوازەو مەجاز درابێت تیایدا، جگە لەمەش زۆر شاعیر پێش ئەو باسی نەك رەنگەکانیان کردووە، بەڵکو رۆژەکانی هەفتە و وەرزەکانی ساڵ و کاراکتەریی پیتەکان و ئەندامەکانی لەش و زۆر شتی تری لەم بابەتە، کەواتە هەر لە سەرەتاوە دەردەکەوێت کە ئەم شیعرە وێنەکانی ناوی نوێ نین، ئەگەر وێنەیەکی شیعریشیان لە خۆ گرتبێت! بۆ نموونە با سەرنج بدەین کە چۆن بە سادەیی دەست پێدەکات و رستەی ئاسایی قسەکردن بەکاردێنێت و هیچ وێنەیەکی شیعریی تیا نییە، چونکە دەڵێین وێنەی شیعریی مانای وایە وێنەیەکی فەنتازی تێکەڵ لە واقیع یان تەنیا ئەندێشەئامێز لە خۆ بگرێت و لە واقیعدا بە جۆرێکی تر بێت، ئەگینا ئێمە هەر ب ڕێی گواستنەوەی وێنەی واقیع هەڵدەستین و

کامێرای مۆبایلەکانیش دەتوانن وێنەی بگرن، ئەو دەڵێت:
شەو هەمیشە رەشپۆشە
خەڵك زۆر بە ناشیرینی باسی قەلە رەش دەكەن
ئەمە راستییەكی سادەیەو تەنانەت منداڵیش ئەو وەڵامە دەداتەوە كە شەو ڕەشە، یان قەلە رەش دەنگێكی ناخۆشی هەیە و رۆشتن و رەنگیشی جوان و دڵخواز نییە. بۆیە لای خەڵك ناشرینە..ئیتر چ پێویست ناكات ئەو دەستەواژەیە بئاخنینە ناو دەقێكەوەو ناوی شیعرو بەڵكو وێنەی نوێی شیعریی لێبنێین! پاشتر هەروا بە سادەیی شاعیر سەبجێكت دەگۆڕێ و دێتە سەر خەڵک و ژیان و دوپشك و دڕندەكان …ئیتر نازانم ئەوانە چ پەیوەندییەكیان بە رەنگی رەشەوەیە، لە راستیدا ئەم ئاستەی نووسین زۆر كاریگەریی خراپی لەسەر شاعیرەكەی دەبێت گەر بیەوێت وەك شاعیرێكی پرۆفیشناڵی جیاواز بخوێنرێتەوە و بەرهەمی نەگوتراو و سەرنجڕاكێش و سەنگین پێشكەش بە دونیای شیعری كوردی بكات، لە ڕاستیدا شاعیر لە مێژە دەنووسێت و لەمبارەدا ئەزموونی هەیە ، بەڵام نازانم بۆچی شیعری خۆی دەخاتە ئاستێكی واوە، خۆ كەس زۆری لێنەكردووە كە هەر دەبێت بنووسێت، پاشان مەرج نییە هەرچییەک بنووسین بڵاوی بكەینەوەو ناوی شیعری لێبنێین، خۆ ئەمە هیوایەتی رۆژنامەنووسی نییەو خوێنەران چاوەڕوانی كاری جدی دەكەن، بە تایبەتی و لە لایەكی ترەوە لە واقیعدا دۆخی شیعری كوردی هەنوكە زۆر لە خراپیدایە و كەسانێكی زۆر هەن بە زۆر خۆیان بەسەر شیعردا هەڵواسیوەو تەبیعەتی خوێنەر تێك دەدەن و كەسانێكی تریش هەن یان رانانی كتێب دەكەن یان رۆژنامەنووسی هونەرین كەچی خۆیان لێ دەبێتە شارەزای شیعرو رەخنەنووسی شیعرو كەچی ئەمانە لە كۆتاییدا هەر خوێنەران چەواشە دەكەن و دووریان دەخەنەوە لە شیعرو سەرەنجام ناو و بابەتی شیعریش بۆ بەها دەكەن…
دواتر شاعیر لەباسی رەنگی سەوزدا باسی قاوەیی دەكات، كە لە راستیدا تەنیا گێڕانەوەیەكی ژیانی منداڵییەو بە زمانێكی ناشیعریی دەربڕینی لێكراوە، دواتر دەپرسین مەسەلەی شەخسی و خزمایەتی و نزیكیی خانەوادەیی شاعیرو باسكردنی چ سوودێك بە گوتارو پەیامی دەق دەگەیەنێت و دەگمەن و رازاوەی دەكات؟ ئایا ئەم كۆپلەیە چ رامانێك و نوێبوونەوەیەكمان لا جێدێڵێت؟ باخوێنەر خۆی سەرنج بدات و بزانێت چ چەشەیەكی ئیستاتیكی لەو دەقە رەكیكە دا هەیە، وەك ئەوەی ئەو دەڵێت:
(سەوز)
لەنێو باخچەكەماندا خاڵخاڵۆكەیەك شك دەبەم
لە قاوەییدا رەنگی بریقەی دێت
من هێندەم خۆشدەوێ . هەندێجار دەبمەوە منداڵە وێكنەكەی جاران

هەرگیز بیری خاڵم ناکەم کە رەنگی سەوزی ئەو قاوەییە
ئەو شا پیاوی ئەم ژیانەیە
من لە کۆتاییدا تکا دەکەم هێندەی چارەکێکی ئەوەی شیعر دەنووسرێت با بخوێنینەوەو خۆمان پێ مەعریفەتی شیعریی بکەین و بە دوای بابەتی رەخنەیی تازەدا بگەڕێین و خۆ فێری زمانی تر بکەین، با لەبری ئەوەی شیعر دەنووسرێت چەند رەخنەگرێکیش دروست ببن خەمیان گرنگیدان بێت بە لایەنی (شیعرێتی) شیعرو ئەکادیمیانە رەخنە بگرن و دوور بکەونەوە لە هاوڕێیەتی و من و تۆیی، هەرچەندە بە سوپاسەوە ئەم هەوڵە لە سنوورێکی بچووکدا لە ماڵپەڕی دەنگەکاندا بوونی هەیەو زۆر باشیش ڕێژەی شیعرە خراپەکانی سنووردار کردووە، بەڵام بە دڵنیاییەوە پێویستمان بە زیاترە هەم لە رووی چەندێتی و هەم چۆنییەتییەوە.